

Position paper ProRail marktordening op het spoor

Context

Het spoor houdt Nederland bereikbaar: ruim 7.000 kilometer spoor, honderden stations met dagelijks meer dan een miljoen reizigers en jaarlijks ruim 13 miljard goederen tonkilometers. Het functioneren ervan raakt alles: bereikbaarheid, woningbouw, klimaatdoelen, economische kracht en militaire mobiliteit.

Het Nederlandse spoor behoort tot de meest intensief gebruikte netwerken van Europa. Dat is het resultaat van decennialange investeringen in een zorgvuldig afgestemde combinatie van infrastructuur, dienstregelingen en vervoersstromen. Tegelijkertijd ontwikkelt het spoor zich verder naar één Europese spoormarkt, waarin steeds meer vervoerders willen toetreden en gebruik willen maken van de schaarse capaciteit. De uitdaging is daarbij om de samenhang en efficiëntie van het spoorsysteem te behouden en tegelijkertijd ruimte te creëren voor nieuwe toetreders en marktinitiatieven. De nieuwe Europese capaciteitsverordening biedt hiervoor een nieuw wettelijk kader. Van het verwerken van capaciteitsaanvragen, verschuift de nadruk naar een proactief aanbod van beschikbare spoorcapaciteit voor verschillende marktsegmenten, zoals reizigers-, goederen- en internationaal vervoer. ProRail krijgt hierin, vergelijkbaar aan andere infrabeheerders in Europa, een stevigere rol en ziet kansen om de beschikbare infrastructuur nog beter te benutten en daarmee het spoor aantrekkelijk en betaalbaar te houden.

De marktordening op het spoor – de wijze waarop de overheid de toekomstige spoorvervoersmarkt inricht – raakt de manier waarop het spoorsysteem in Nederland functioneert. Bijvoorbeeld welke vervoersdiensten via concessies of in open toegang tot stand komen, welke kaders daarbij gelden en op welke internationale en nationale treindiensten we willen inzetten. Deze keuzes bepalen het vervoersaanbod voor reizigers en hebben daarmee directe invloed op de benutting van de beschikbare infrastructuur en de mobiliteit per spoor in Nederland.

Verantwoordelijkheid ProRail

ProRail is verantwoordelijk voor het spoorwegnet van Nederland: het dagelijks onderhoud, de vernieuwing van het spoor en de aanleg van nieuwe infrastructuur, de onafhankelijke capaciteitsverdeling en de coördinatie van het treinverkeer. ProRail geeft samen met partners invulling aan de groeiende behoefte aan duurzame mobiliteit in Nederland. ProRail gaat voor de trein als aantrekkelijke keuze voor reizigers en verladers, door het bieden van een betrouwbaar spoorproduct en te sturen op een optimale benutting van de spoorinfrastructuur, tegen betaalbare kosten. Vanuit haar onafhankelijke positie draagt ProRail daarbij zorg voor de samenhang in het spoorsysteem. Het belang van systeem coördinatie neemt in een toenemende open Europese spoormarkt verder toe.

Positie ten aanzien van marktordening

Voor ProRail staat niet de vraag centraal welke marktordening wordt gekozen, maar of het door de politiek gekozen model leidt tot een goed functionerend spoorsysteem. Om hiervoor te zorgen vraagt ProRail aandacht van de overheid voor:

- 1 Maak keuzes voor de toekomst;
- 2 Behoud samenhang voor goede prestaties voor reizigers en verladers door coördinatie;
- 3 Tijdigheid besluitvorming en gefaseerde implementatie.

1. Maak keuzes voor de toekomst

Nationaal en internationaal reizigersvervoer en goederenvervoer maken gebruik van dezelfde schaarse spoorcapaciteit. Niet alle vervoerswensen kunnen altijd en overal tegelijkertijd worden gefaciliteerd. Dit vraagt om keuzes. ProRail vindt dat de overheid keuzes moet maken die aansluiten bij de bestaande beelden voor mobiliteit en spoor in Nederland, aangevuld met perspectieven van open toegang. Deze bouwen voort op de kracht van het Nederlandse spoor: een intensief benut netwerk met snelle, frequente verbindingen en goede prestaties. De keuze van het marktordeningsmodel moet aansluiten bij de maatschappelijk doelen. Hiermee heeft ProRail een goede basis om te komen tot een aantrekkelijk, voorspelbaar en passend capaciteitsaanbod voor de markt.

2. Behoud samenhang voor goede prestaties voor reizigers en verladers door coördinatie

Met een benutting van circa 70 treinen per spoorkilometer per dag heeft Nederland een van de meest intensief gebruikte sporen van Europa. Dit is twee keer zoveel als het Europese gemiddelde. Deze prestaties worden geleverd door samenwerking tussen ProRail en de vervoerders. ProRail verdeelt vandaag de dag al onafhankelijk de beschikbare spoorcapaciteit onder circa 60 partijen. Door verdere marktopening ziet ProRail dat meer vervoerders en andere partijen actief zijn op of willen toetreden tot de markt en daarbij gebruik moeten kunnen maken van de infrastructuur en daarbij behorende voorzieningen.

Om de hoge prestaties van het Nederlandse spoor te behouden, is in elk marktordeningsmodel sterke en onafhankelijke coördinatie van het spoorsysteem noodzakelijk. Naarmate meer vervoerders gebruikmaken van dezelfde infrastructuur, neemt het belang van deze coördinatie verder toe. Onafhankelijke systeemcoördinatie maakt het mogelijk om de belangen van reizigers, verladers, vervoerders in samenhang af te wegen en de beschikbare spoorcapaciteit maatschappelijk optimaal te benutten. ProRail is vanuit haar onafhankelijke rol als infrastructuurbeheerder goed gepositioneerd om deze systeemcoördinatie verder te ontwikkelen, in nauwe samenwerking met vervoerders, overheden en andere spoorpartijen. De mate waarin dit nodig is, is direct afhankelijk van de mate en vorm van marktordening waar de politiek voor kiest.

3. Tijdige besluitvorming en gefaseerde implementatie

Spoorcapaciteit wordt jaren vooruit gepland. Daarnaast dwingt de Europese capaciteitsverordening, die regelt hoe de spoorcapaciteit wordt gepland en verdeeld, tot nog vroegere afstemming over capaciteit en moet deze in 2031 zijn geïmplementeerd. Daarom zijn duidelijke beleidskeuzes, stabiele randvoorwaarden en aansluiting op Europese wet- en regelgeving essentieel. Dit vraagt om een duidelijk besluit over de marktordening begin 2027, zodat alles wat daarop volgt tijdig kan worden gerealiseerd voor de periode na 2033.